

Beata ŁĘCZYCKA

Absolwentka kierunku Ekonomika i organizacja przedsiębiorstw
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu

BARIERY I SZANSE ROZWOJU SEKTORA MŚP W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

Streszczenie

Artykuł stanowi prezentację wyników badania ankietowego, przeprowadzonego w województwie małopolskim na grupie 50 przedstawicieli sektora MŚP. Zrealizowane badanie ukazuje bariery i szanse, warunkujące funkcjonowanie oraz rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w regionie, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu panującej pandemii koronawirusa. Narzędziem badawczym, którym posłużono się w celu zebrania materiału empirycznego, pozwalającego na weryfikację przyjętych hipotez, był kwestionariusz ankiety. Dobór próby dokonano metodą kuli śnieżnej. Wyniki badania poddano szczegółowej analizie, wskazując kierunki zmian usprawniających.

Słowa kluczowe: małe i średnie przedsiębiorstwa, sektor MŚP, bariery rozwoju, szanse rozwoju, uwarunkowania rozwoju, województwo małopolskie.

BARRIERS AND OPPORTUNITIES FOR SME DEVELOPMENT IN MALOPOLSKA PROVINCE

Summary

The article is a presentation of the results of a survey conducted in the Malopolska province on a group of 50 representatives of the SME sector. Completed research shows barriers and opportunities that determine functioning and development of small and medium-sized enterprises in the region, with particular emphasis on the impact of the prevailing coronavirus pandemic. The research tool that was used to collect empirical material that allowed the verification of hypotheses was the questionnaire. The sample was selected using the snowball method. The results of the study were subjected to a detailed analysis, indicating the directions of improvement changes.

Key words: small and medium enterprises, SME sector, development barriers, development opportunities, conditions for development, Malopolska province.

Wprowadzenie

Zmiany systemowe polskiej gospodarki zapoczątkowane na przełomie lat 80. i 90. XX wieku doprowadziły do niezwykle dynamicznego rozwoju małych i średnich podmiotów. Obecnie organizacje te stanowią ok. 99,8% wszystkich przedsiębiorstw w Polsce, wytwarzając ok. 50% PKB kraju, dlatego uważa się, że są siłą napędową całej gospodarki narodowej. Wyraźnie dominując na polskim rynku, pobudzają wzrost gospodarczy. Tworzą najwięcej miejsc pracy, zatrudniają znaczną część społeczeństwa i przyczyniają się do poprawy poziomu życia ludności (Grzeszczak, 2018, s. 124).

Jednoznaczne i spójne scharakteryzowanie małej oraz średniej przedsiębiorczości jest bardzo trudne, co wynika z faktu, że jednostki gospodarcze należące do sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) stanowią zdywersyfikowaną grupę przedsiębiorców (Smith, Kemp, Duff, 2017, s. 12). W literaturze przedmiotu spotkać można kilka różnych kryteriów klasyfikacji przedsiębiorstw. Najczęściej wyróżniany jest podział na kryteria ilościowe i jakościowe. Kryteria ilościowe bazują na bezwzględnych miarach wielkości, wśród których można wyróżnić: liczbę zatrudnionych, wartość rocznych obrotów przedsiębiorstwa, wartość sumy bilansowej (Kurzawska, Lisiewicz, 2003, s. 78).

Zgodnie z Zaleceniem Komisji Europejskiej z dnia 6 maja 2003 roku, dotyczącym definicji przedsiębiorstw mikro-, małych i średnich, do sektora MŚP zalicza się podmioty, które zatrudniają mniej niż 250 osób, których obroty roczne nie przekraczają 50 mln euro i/lub których roczna suma bilansowa nie przekracza 43 mln euro. Pierwszy warunek, tj. wielkość zatrudnienia, musi być bezwzględnie spełniony, zaś jeśli chodzi o drugi, to definicja przyjęta przez Komisję Europejską pozwala na możliwość wyboru między kryterium obrotu a kryterium sumy bilansowej, żeby zapewnić sprawiedliwe traktowanie wszystkich przedsiębiorstw prowadzących różnorodne rodzaje działalności gospodarczej.

Kryteria jakościowe w przeciwieństwie do ilościowych są niemierzalne, a tym samym mniej obiektywne do określenia i trudniejsze do uchwycenia, szczególnie dla potrzeb administracji państwowej czy też statystyki gospodarczej (Wach, 2004, s. 35). Podział w oparciu o te kryteria zakłada bowiem istnienie pewnego zestawu cech charakterystycznych dla przedsiębiorstw z sektora MŚP, których nie da się szablonowo określić (Kulig-Moskwa, 2013, s. 134). Na ogół najczęściej wyróżnianymi cechami jakościowymi MŚP są: prosta struktura organizacyjna, samodzielność decyzyjna właściciela, finansowanie głównie kapitałem własnym, prawna niezależność (Wach, 2004, s. 33-34).

Funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw na rynku jest zdeterminowane wieloma czynnikami. Można je generalnie podzielić na dwie grupy: wewnętrzne i zewnętrzne. Przedsiębiorstwo ma możliwość kształtowania czynników wewnętrznych, jednak w przypadku czynników zewnętrznych możliwości te są ograniczone. Uwarunkowania zewnętrzne to szeroko rozumiane otoczenie jednostki gospodarczej, z którego zasobów korzysta i którego potrzeby zaspokaja. Każdy podmiot działa w konkretnym otoczeniu zewnętrznym, które stwarza mu szanse i możliwości, a jednocześnie pod pewnym względem go ogranicza (Mitek, Miciuła, 2012, s. 54).

Celem artykułu jest zaprezentowanie opinii przedsiębiorców funkcjonujących w województwie małopolskim na temat barier oraz szans warunkujących rozwój ich działalności. Badania miały charakter pilotażowy, a ich zakres został ograniczony głównie przez panującą pandemię koronawirusa (badania zrealizowano w dniach 26.03-06.04.2020). Jednym z kluczowych elementów badania było zidentyfikowanie stanowiska przedsiębiorców na temat wpływu narzuconych w wyniku pandemii ograniczeń w zakresie realizowanej przez nich działalności. W badaniu wzięło udział 50 przedstawicieli sektora MŚP. Z uwagi na COVID-19 wyboru uczestników dokonano metodą kuli śnieżnej. Wielkość próby i sposób jej doboru mogą wskazywać na fakt, że nie była to próba reprezentatywna.

Uwarunkowania rozwoju działalności gospodarczej w Małopolsce

Działalność małych i średnich przedsiębiorstw działających na terenie województwa małopolskiego jest determinowana przez czynniki wewnętrzne oraz zewnętrzne. Czynniki o charakterze wewnętrznym są związane głównie z cechami właściciela i organizacją jako całości. Specyfika funkcjonowania przedsiębiorstw należących do sektora MŚP powoduje, że kluczowe decyzje w firmie podejmowane są przez właściciela. W związku z powyższym, jego wiedza, doświadczenie, kwalifikacje, kompetencje i umiejętności stają się decydujące dla rozwoju organizacji i efektywnego jej funkcjonowania. Czynniki wewnętrzne związane z organizacją obejmują: profil działalności, posiadane przez przedsiębiorstwo zasoby finansowe, dostęp do źródeł finansowania, park maszynowy, kapitał intelektualny, jakość produktów i usług, wdrażane rozwiązania w sferze organizacyjnej, a także złożoność procesów wewnętrznych (Pauli, 2017, s. 17).

Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju sektora MŚP można podzielić na makrootoczenie i mikrootoczenie. Wśród zewnętrznych czynników występujących w mikrootoczeniu kluczowe znaczenie mają dostawcy, pośrednicy, klienci i konkurenci. Liczba potencjalnych klientów warunkuje rozwój przedsiębiorstw, gdyż to do klientów dostosowywany jest asortyment produktów oraz usług, i to od nich uzależniona jest wielkość sprzedaży. Istotny wpływ na organizację wywiera również środowisko konkurencyjne. Zmiany wprowadzane przez jednostki gospodarcze działające na tym samym rynku i w tym samym sektorze mogą z jednej strony stanowić impuls do podejmowania działań w celu poprawy własnej sytuacji. Rywalizacja tym samym może prowadzić do pobudzenia rozwoju organizacji. Z drugiej natomiast strony mogą stanowić barierę dla małych i średnich przedsiębiorstw, ze względu na ograniczone możliwości wprowadzania analogicznych rozwiązań wdrażanych przez konkurentów. Istotne znaczenie dla potencjału rozwojowego organizacji mają również dostawcy. Jakość oferty przedsiębiorstwa zależy bowiem od jakości oferowanych przez nich surowców, materiałów, półfabrykatów (Ibidem).

Makrootoczenie to całokształt ogólnych warunków funkcjonowania przedsiębiorstwa w danym regionie i kraju. Czynniki mające źródło w makrootoczeniu stanowią pochodną polityki państwa oraz mechanizmów regulacji rynkowych. Makrootoczenie obejmuje pięć wymiarów: ekonomiczny, technologiczny, publiczno-prawny, instytucjonalny i międzynarodowy (Lisowska, 2013, s. 89-90).

Wymiar ekonomiczny wynika z potencjału gospodarczego danego regionu i państwa. Jest on możliwy do określenia dzięki wykorzystaniu m.in. takich mierników, jak: produkt krajowy brutto (PKB), stopa bezrobocia, wskaźnik inflacji, wielkość popytu, kursy walut, stopy procentowe (Belniak, 2015, s. 45). Otoczenie ekonomiczne jest szczególnie istotne dla przedsiębiorstwa, ponieważ informuje o aktualnej sytuacji gospodarczej obszaru, na którym działa firma, a także ma związek z osiąganiem potencjalnych zysków i ponoszeniem potencjalnych strat w danym środowisku (Goszczyński, 2018, s. 43).

Wymiar technologiczny daje możliwość małym i średnim przedsiębiorstwom uzyskania przewagi konkurencyjnej. Nieustannie zmieniające się trendy wymuszają na przedsiębiorcach wdrażanie nowych rozwiązań w zakresie oferowanych produktów i usług (Mitek, Miciuła, 2012, s. 57).

Uwarunkowania polityczno-prawne są związane z prowadzoną polityką państwa, która ma istotny wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstwa. Do tej grupy uwarunkowań zalicza się: stabilność polityki kraju, przepisy dotyczące prowadzenia działalności, przepisy o ochronie środowiska, przepisy prawa pracy, ustawodawstwo dotyczące ochrony konkurencji i konsumenta (Belniak, 2015, s. 45). Nieustannie zmieniające się przepisy mogą przyczyniać się do powstania niepewności wśród przedsiębiorców i generowania kosztów wynikających z konieczności dostosowania się do tych zmian (Lisowska, 2013, s. 90).

Uwarunkowania instytucjonalne stwarzają małym i średnim organizacjom duże szanse rozwoju. Na poziomie centralnym funkcje instytucji działającej na rzecz wsparcia rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw pełni Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Jest to agencja rządowa, powołana przede wszystkim po to, aby zarządzać funduszami krajowymi i europejskimi, przeznaczonymi na rozwój sektora MŚP. Wśród programów unijnych, z których wsparcia mogą skorzystać MŚP, wymienia się: COSME, Horyzont 2020, EaSI, Kreatywna Europa. Do programów krajowych zalicza się z kolei takie programy operacyjne, jak: Infrastruktura i Środowisko, Inteligentny Rozwój, Wiedza, Edukacja, Rozwój, Polska Wschodnia (Kordela, 2016, s. 303). Na poziomie regionalnym sektor MŚP wspierany jest przez działające w każdym województwie Regionalne Instytucje Finansujące, do zadań których należy zarządzanie programami regionalnymi. Przykładem takiego programu jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego (Fors,

Marczyńska, Szwoch, 2006, s. 6-7). Podmioty z sektora MŚP mogą również korzystać ze wsparcia udzielanego przez centra transferu technologii, inkubatory technologiczne i akademickie, parki technologiczne, preinkubatory oraz inne organizacje, umożliwiające wprowadzanie na rynek najbardziej zaawansowanych technologicznie dóbr i usług (Matusiak, Matusiak, 2005, s. 9, 189).

Wymiar międzynarodowy jest ściśle powiązany z procesami globalizacji i integracji, zachodzącymi w gospodarce światowej. Zjawiska te mogą umożliwić małym oraz średnim przedsiębiorstwom budowanie kooperacji z dużymi podmiotami gospodarczymi, a także rozszerzyć ich działalność na rynki międzynarodowe. Z drugiej strony problemem, któremu trudno sprostać podmiotom z sektora MŚP może okazać się silna międzynarodowa konkurencja (Lisowska, 2013, s. 90).

Metodologia badania motywacji pracowniczej

Głównym celem badania było zidentyfikowanie postaw oraz opinii małych i średnich przedsiębiorców, dotyczących uwarunkowań rozwoju działalności gospodarczej w Małopolsce. Obszarem przestrzennym badania było województwo małopolskie. Jako problem badawczy przyjęto zatem: Jak mali i średni przedsiębiorcy z województwa małopolskiego oceniają uwarunkowania rozwoju działalności gospodarczej w regionie? Biorąc pod uwagę przyjęty problem główny, sformułowano hipotezę główną: Mali i średni przedsiębiorcy z województwa małopolskiego dobrze oceniają uwarunkowania rozwoju działalności gospodarczej w regionie.

Szczegółowe cele, problemy i hipotezy zostały zawarte w tabeli 1.

Tabela 1

Metodologia badań własnych

Cele szczegółowe	Problemy szczegółowe	Hipotezy szczegółowe
1) Identyfikacja głównej bariery funkcjonowania i rozwoju sektora MŚP w regionie	1) Jaka jest główna bariera funkcjonowania i rozwój sektora MŚP w regionie?	1) Wysokie koszty pracy stanowią główną barierę funkcjonowania i rozwój sektora MŚP w regionie
2) Zdiagnozowanie najważniejszej konsekwencji występowania barier rozwojowych dla małych i średnich przedsiębiorstw	2) Jaka jest najważniejsza konsekwencja występowania barier rozwojowych dla małych i średnich przedsiębiorstw?	2) Najważniejszą konsekwencją występowania barier rozwojowych dla małych i średnich przedsiębiorstw jest to, że powodują gorsze wyniki finansowe
3) Identyfikacja głównej szansy funkcjonowania i rozwoju sektora MŚP w regionie	3) Jaka jest główna szansa funkcjonowania i rozwoju sektora MŚP w regionie?	3) Finansowe wsparcie udzielane w ramach programów unijnych stanowi główną szansę funkcjonowania i rozwoju sektora MŚP w regionie
4) Zdiagnozowanie najważniejszej korzyści optymalnego wykorzystania możliwości i szans dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw	4) Jaka jest najważniejsza korzyść optymalnego wykorzystania możliwości i szans dla funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw?	4) Najważniejszą korzyścią optymalnego wykorzystania możliwości i szans dla funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw jest wzrost wypracowanego zysku
5) Określenie wpływu panującej pandemii koronawirusa na funkcjonowanie i rozwój firm z sektora MŚP	5) Jaki wpływ na funkcjonowanie i rozwój firm z sektora MŚP ma panująca pandemia koronawirusa?	5) Panująca pandemia koronawirusa ma bardzo duży (negatywny) wpływ na funkcjonowanie i rozwój firm z sektora MŚP

Zródło: opracowanie własne.

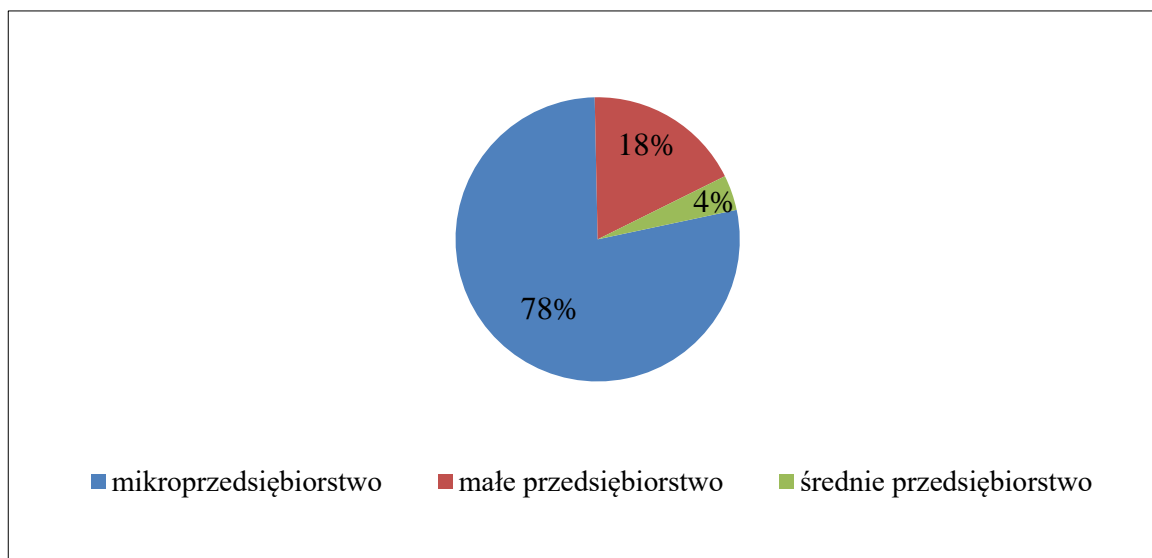
Techniką badawczą, którą posłużono się w celu zebrania odpowiedniego materiału empirycznego, pozwalającego na zweryfikowanie hipotez zawartych w tabeli 1, była ankieta. Z uwagi na panującą pandemię koronawirusa (COVID-19), link do kwestionariusza skierowano poprzez portal społecznościowy. Założono, że grupa respondentów będzie liczyć 50 podmiotów należących do sektora małych i średnich przedsiębiorstw z terenów województwa małopolskiego. Wyboru przedstawicieli do badania dokonano metodą kuli śnieżnej (niełosową). Kwestionariusz został wysłany do 15 właścicieli przedsiębiorstw. Respondenci proszeni byli o wypełnienie kwestionariusza ankiety i przesłanie linku do kolejnych znanych im małych bądź średnich przedsiębiorców z Małopolski.

Zaletą zastosowanej metody online była kompletność uzyskanych danych, ponieważ kwestionariusz był kwalifikowany wyłącznie po wypełnieniu wszystkich obowiązkowych rubryk. Kwestionariusz składał się z 11 pytań zamkniętych, które zastosowano z uwagi na większą skłonność respondentów do udzielania odpowiedzi na tego typu pytania oraz lepszą porównywalność uzyskanych wyników.

Kwestionariusz zawierał pytania, w których respondent miał możliwość wyboru jednej lub dwóch odpowiedzi spośród podanych możliwości, a także pytania skonstruowane według pięciostopniowej skali ocen (bardzo dobrze, dobrze, ani dobrze ani źle, źle, bardzo źle). Dodatkowo w kwestionariuszu umieszczono pięć pytań, które pozwoliły na dokonanie szczegółowej charakterystyki respondentów pod względem: statusu przedsiębiorstwa, płci właściciela, rodzaju i miejsca prowadzonej działalności, jak również okresu funkcjonowania podmiotu na rynku.

Charakterystyka grupy respondentów

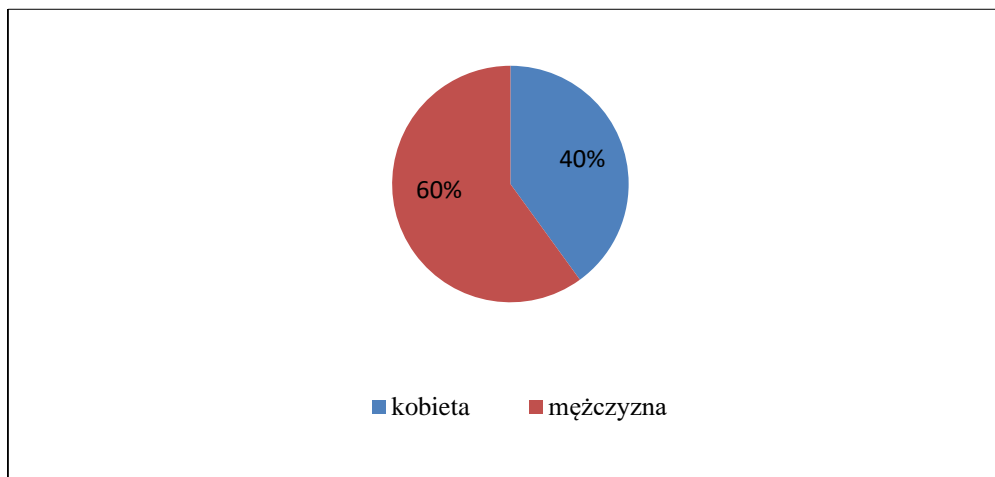
W badaniu – przeprowadzonym w dniach od 26 marca do 3 kwietnia – wzięło udział 50 przedsiębiorców z województwa małopolskiego, należących do sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Rozkład respondentów ze względu na wielkość przedsiębiorstwa prezentuje rysunek 1.

Rysunek 1. Status przedsiębiorstwa.

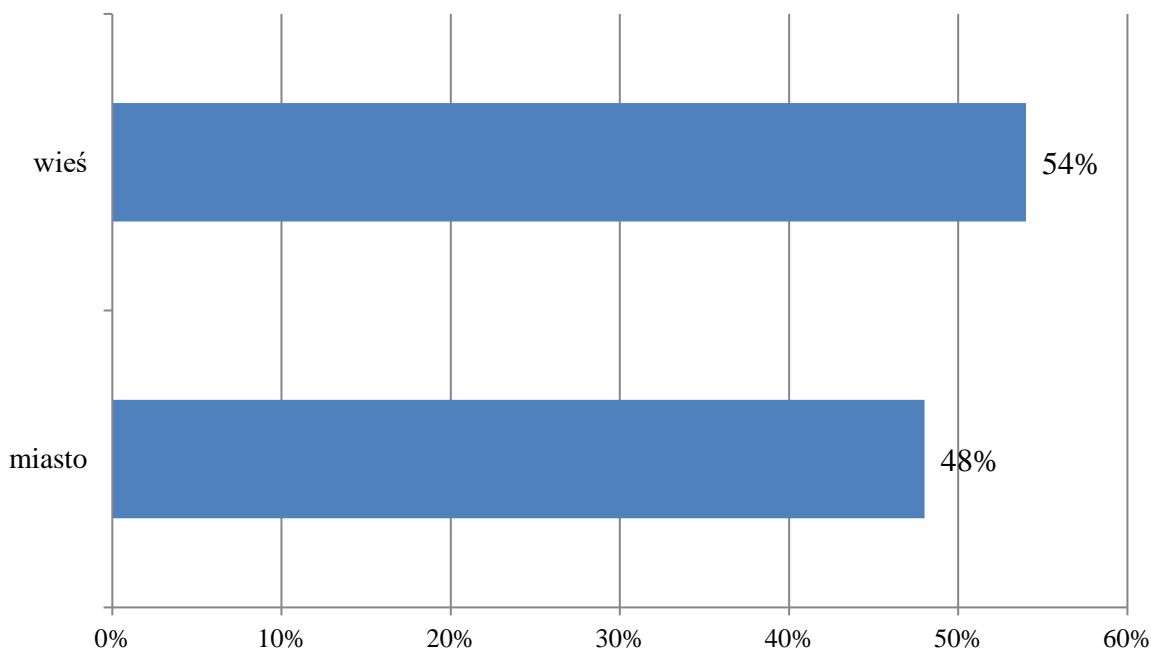
Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z rysunkiem 1, największą grupę ankietowanych stanowili mikroprzedsiębiorcy (78% – tj. 39 osób). W badaniu wzięło również udział 9 przedstawicieli małych przedsiębiorstw (18%) oraz 2 przedstawicieli średnich przedsiębiorstw (4%). Rysunek 2 przedstawia strukturę płci ankietowanych.

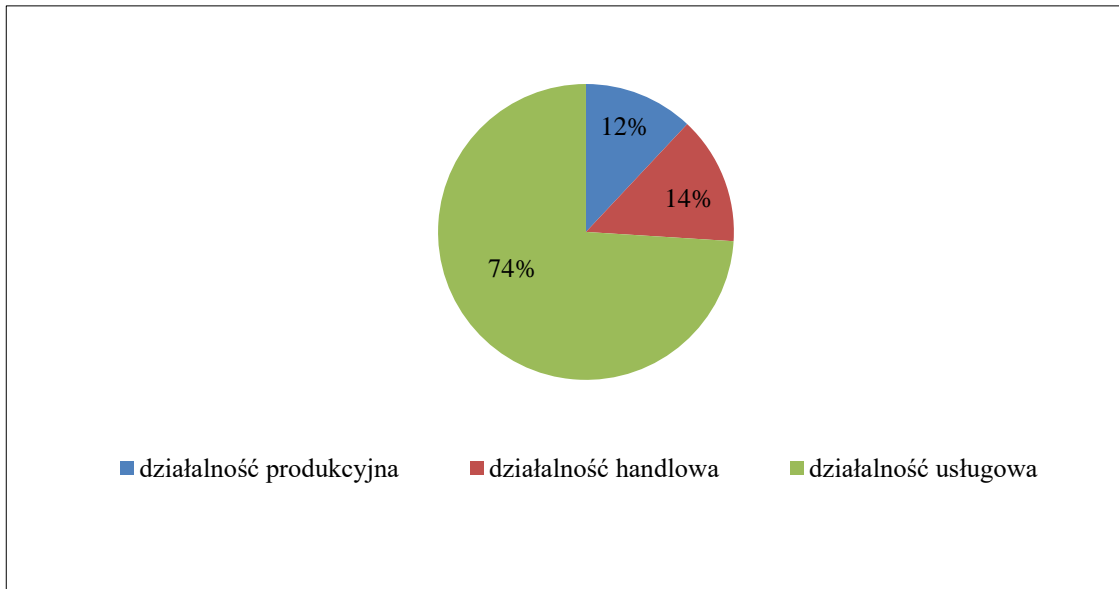
Rysunek 2. Płeć przedsiębiorcy.
Źródło: opracowanie własne.

Analizując strukturę płci ankietowanych ujętą na rysunku 2, można zauważyć, że wśród respondentów dominowali mężczyźni (60% – tj. 30 osób). Kobiety stanowiły 40% badanych (20 osób). Rysunek 3 obrazuje procentowy rozkład ankietowanych ze względu na miejsce prowadzonej przez nich działalności.

Rysunek 3. Miejsce prowadzonej działalności.
Źródło: opracowanie własne.

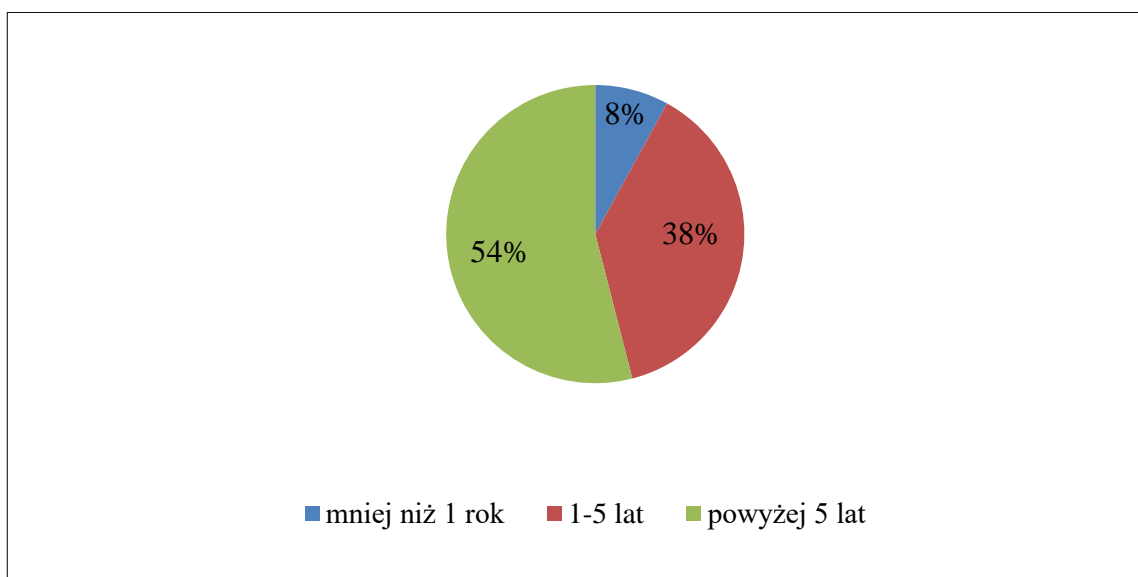
Jak wynika z danych zawartych na rysunku 3, w badaniu wzięło udział 24 respondentów prowadzących działalność na wsi (54%) i 27 respondentów prowadzących działalność w mieście (48%). Oznacza to, że jeden z ankietowanych wskazał, iż prowadzi działalność jednocześnie w mieście i na wsi. Kolejny rysunek (4) przedstawia podział respondentów ze względu na rodzaj prowadzonej przez nich działalności.

Rysunek 4. Rodzaj prowadzonej działalności.

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z rysunkiem 4, zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowili ankietowani prowadzący działalność usługową (74% – tj. 37 osób). W badaniu wzięło udział 6 respondentów zajmujących się działalnością produkcyjną (12%) i 7 respondentów prowadzących działalność handlową (14%). Rysunek 5 obrazuje strukturę ankietowanych ze względu na okres funkcjonowania ich przedsiębiorstw na rynku.

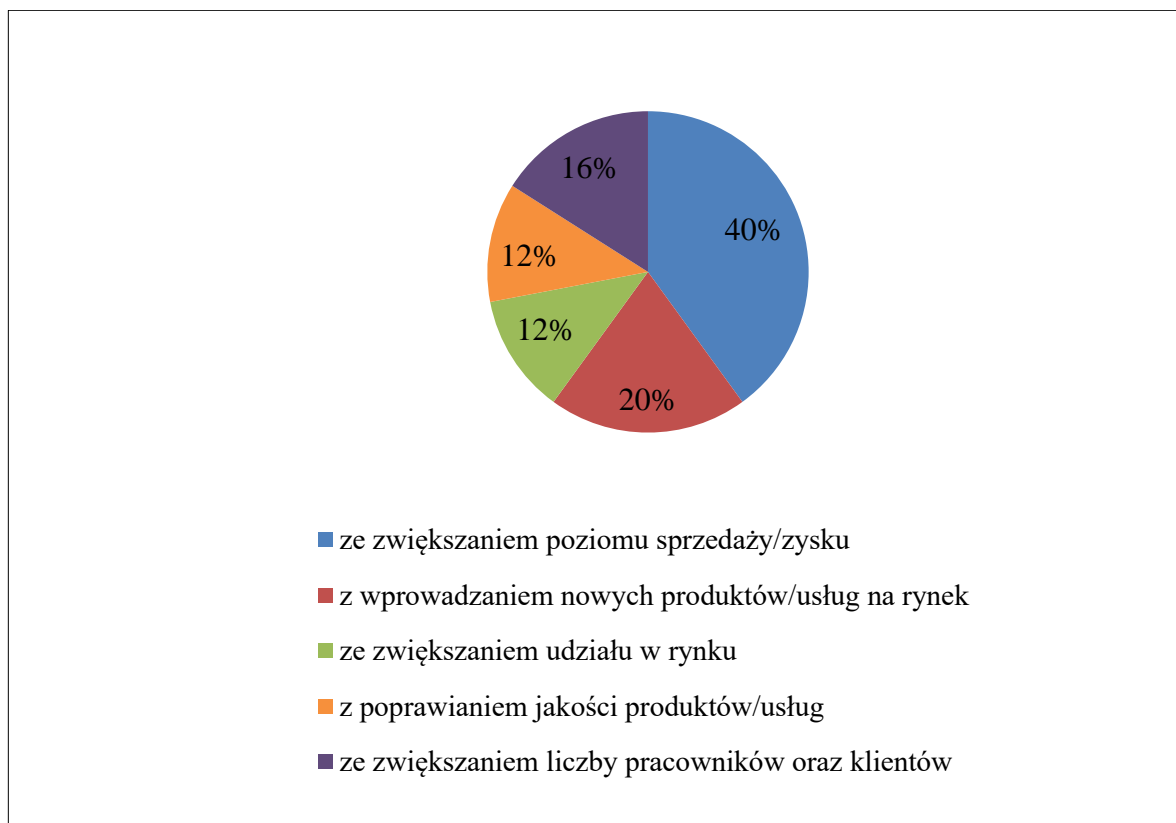
Rysunek 5. Okres funkcjonowania na rynku.

Źródło: opracowanie własne.

Jak pokazuje rysunek 5, w grupie ankietowanych przeważali przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą dłużej niż 5 lat (54% – tj. 27 osób). Duży udział w badanej populacji posiadali także ankietowani działający na rynku od 1 roku do 5 lat (38% – 19 osób). Najmniej liczną grupę stanowili respondenci funkcjonujący na rynku krócej niż 1 rok (8% – 4 osoby).

Wyniki badania

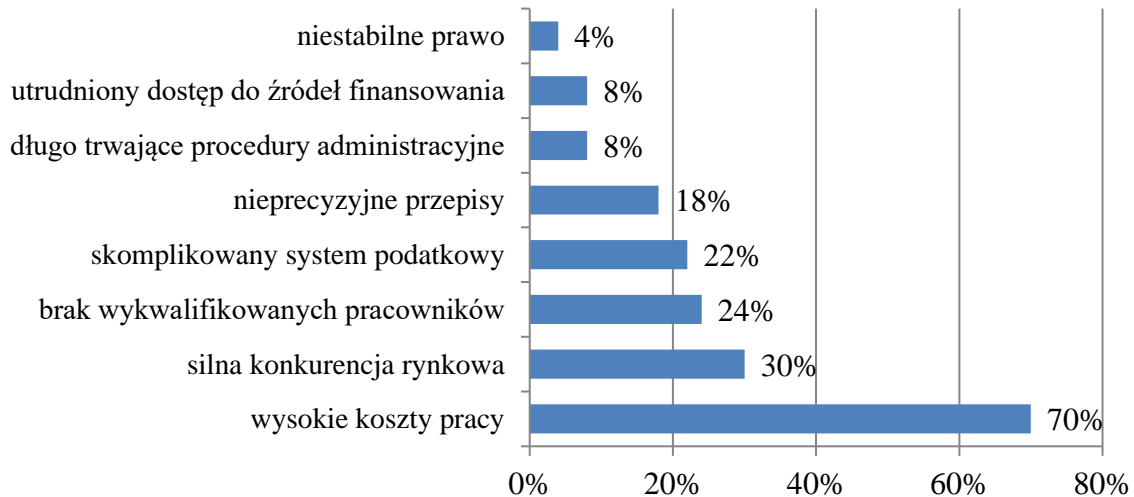
W pytaniu pierwszym poproszono respondentów o wskazanie, z czym utożsamiany jest przez nich rozwój przedsiębiorstwa. Zestawienie uzyskanych danych zaprezentowano na rysunku 6.

Rysunek 6. Odpowiedzi na pytanie: Z czym utożsamiany jest przez Pana/Panią rozwój przedsiębiorstwa?
Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych zawartych na rysunku 6, 40% ankietowanych utożsamia rozwój przedsiębiorstwa ze zwiększaniem poziomu sprzedaży/zysku. Na odpowiedź: z wprowadzaniem nowych produktów/usług na rynek – wskazało 20% respondentów. Kolejne 16% badanej populacji zaznaczyło odpowiedź: ze zwiększaniem liczby pracowników oraz klientów. Zaledwie po 12% respondentów utożsamia rozwój przedsiębiorstwa ze zwiększaniem udziału w rynku i z poprawianiem jakości produktów/usług.

Kluczowym obszarem badań było określenie głównych barier, wpływających na funkcjonowanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Ankietowani w tym kontekście proszeni byli o wskazanie dwóch głównych przeszkód dla swojej działalności. Odpowiedzi zostały przedstawione na rysunku 7.

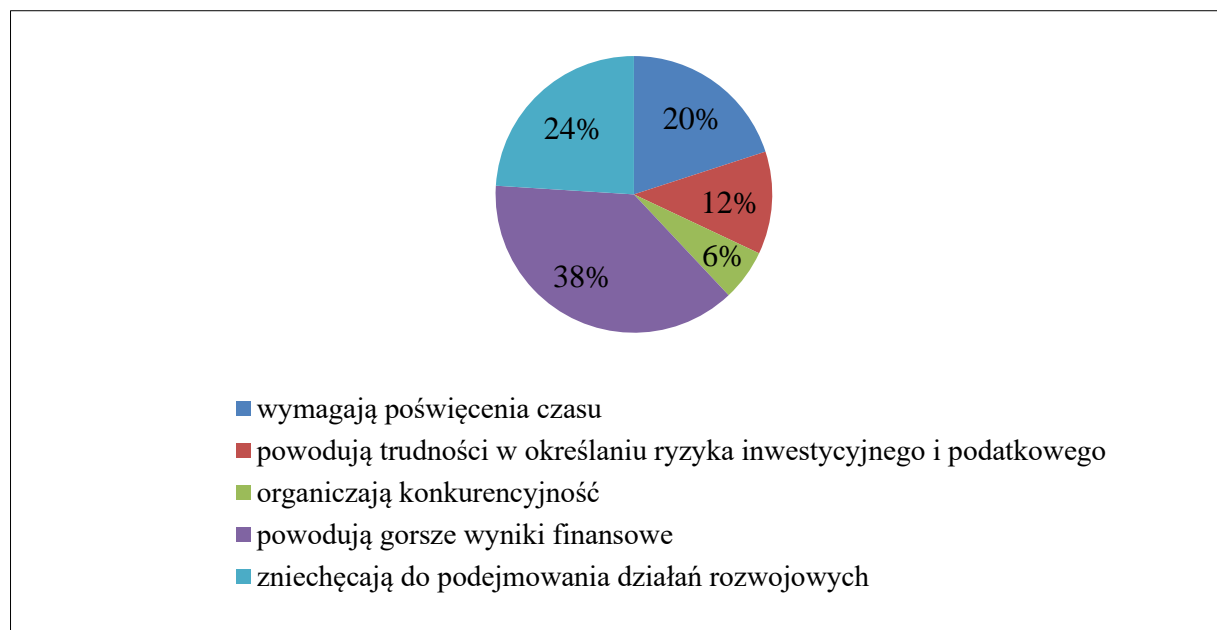

Rysunek 7. Odpowiedzi na pytanie: Jakie dostrzega Pana/Pani główne bariery wpływające na funkcjonowanie i rozwój swojego przedsiębiorstwa?

Źródło: opracowanie własne.

Analizując dane ujęte na rysunku 7, można zauważyć, że dla aż 70% ankietowanych główną barierą wpływającą na funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstwa są wysokie koszty pracy. Duża część ankietowanych wskazała także na odpowiedzi: silna konkurencja rynkowa (30%), brak wykwalifikowanych pracowników (24%), skomplikowany system podatkowy (22%), nieprecyzyjne przepisy (18%). Wśród badanych po 8% z nich deklorowało, że przeszkodą dla ich działalności jest utrudniony dostęp do źródeł finansowania i nieprecyzyjne przepisy. Tylko 4% respondentów wybrało odpowiedź – niestabilne prawo.

W kolejnym pytaniu zapytano respondentów, jaka jest najważniejsza konsekwencja występowania barier rozwojowych dla ich przedsiębiorstwa. Odpowiedzi zaprezentowano na rysunku 8.

Rysunek 8. Odpowiedzi na pytanie: Jaka jest najważniejsza konsekwencja występowania barier rozwojowych dla Pana/Pani przedsiębiorstwa?

Źródło: opracowanie własne.

Z zebranych danych wynika, że dla 38% respondentów najważniejszą konsekwencją występowania barier rozwojowych jest to, iż powodują gorsze wyniki finansowe. Duża część ankietowanych, tj. 24%, wskazała, że zniechęcają do podejmowania działań rozwojowych. Dla 20% respondentów występowanie barier rozwojowych wiąże się z poświęceniem czasu, który mógłby zostać wykorzystany na działania rozwojowe. Odpowiedź: powodują trudności w określaniu ryzyka inwestycyjnego i podatkowego – zaznaczyło 12% ankietowanych. Wśród wszystkich respondentów biorących udział w badaniu, tylko 6% wskazało, że istniejące bariery ograniczają konkurencyjność ich przedsiębiorstwa.

Ankietowani zostali poproszeni też o określenie dwóch największych szans dla funkcjonowania i rozwoju swojego przedsiębiorstwa. Zestawienie uzyskanych danych przedstawiono na rysunku 9.

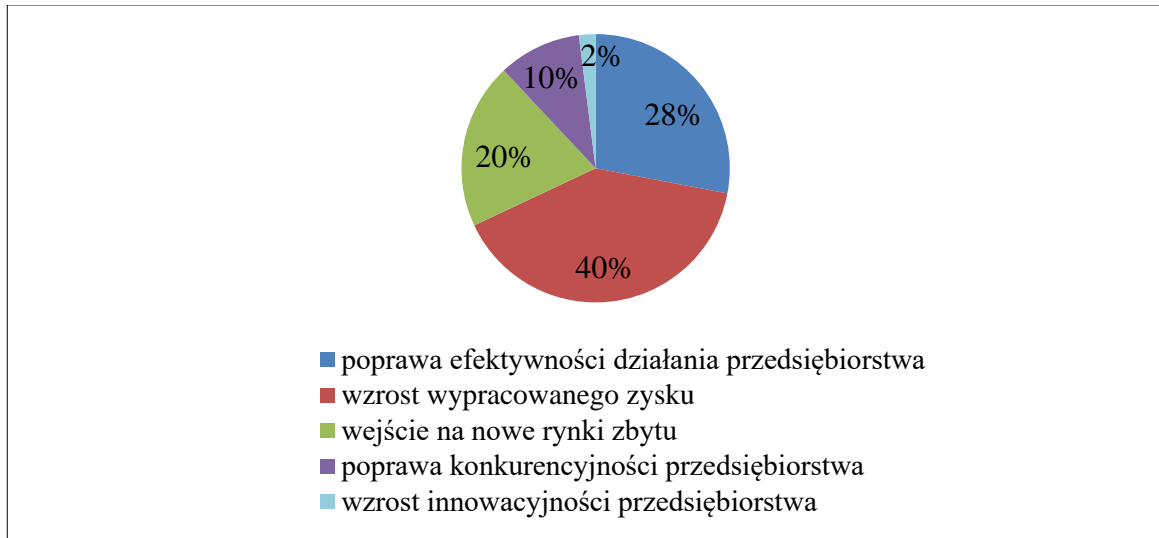

Rysunek 9. Odpowiedzi na pytanie: Jakie dostrzega Pan/Pani największe szanse dla funkcjonowania i rozwoju swojego przedsiębiorstwa?

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z rysunkiem 9, dla aż 42% ankietowanych największą szansą dla funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstwa jest pojawienie się nowych potrzeb potencjalnych nabywców. Duża część ankietowanych wskazała także na odpowiedzi: finansowe wsparcie udzielane w ramach programów unijnych (30%), finansowe wsparcie udzielane w ramach programów krajowych i regionalnych (26%), powstanie nowych rynków lub nisz rynkowych (26%). Największą szansą dla funkcjonowania i rozwoju 22% przedsiębiorstw respondentów jest współpraca z dużymi przedsiębiorstwami, a dla 16% ankietowanych – postęp techniczny i technologiczny. Zaledwie 8% respondentów wskazało na szansę, jaką jest wsparcie instytucji krajowych i regionalnych w zakresie świadczenia usług informacyjnych, doradczych, szkoleniowych.

W ramach kolejnego pytania ankietowani zostali zapytani, jaka jest najważniejsza korzyść optymalnego wykorzystania szans rozwojowych dla ich przedsiębiorstwa. Odpowiedzi przedstawiono na rysunku 10.

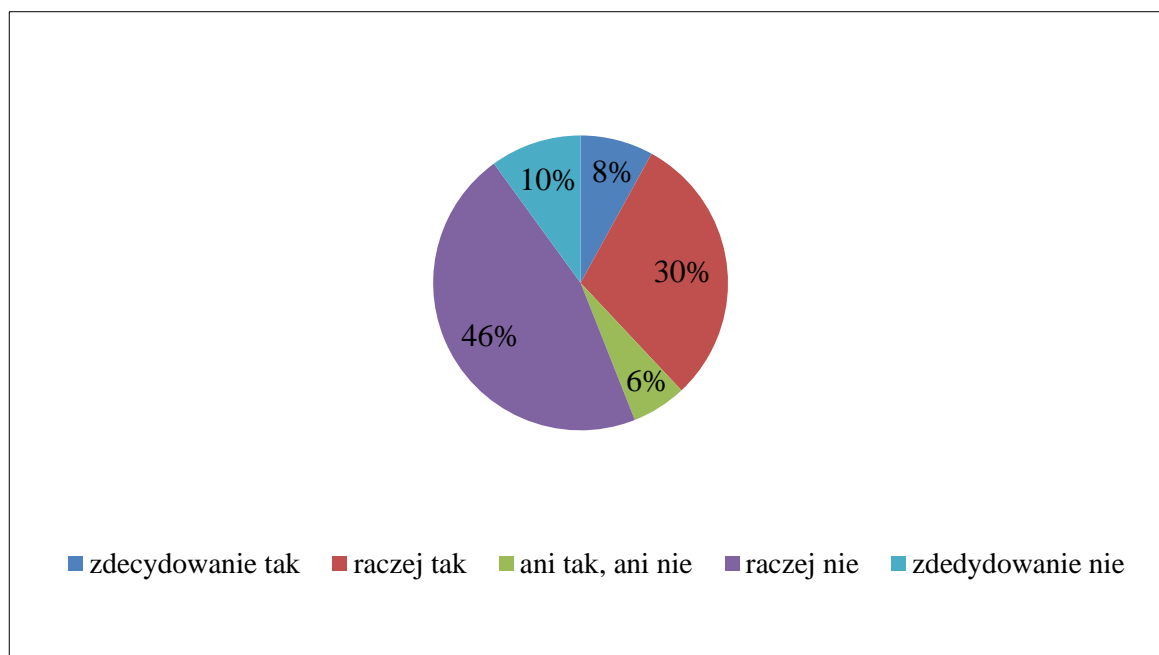

Rysunek 10. Odpowiedzi na pytanie: Jaka jest najważniejsza korzyść optymalnego wykorzystania szans rozwojowych dla Pana/Pani przedsiębiorstwa?

Źródło: opracowanie własne.

Analizując dane zawarte na rysunku 10, można zauważyć, że dla 40% respondentów najważniejszą korzyścią optymalnego wykorzystania szans rozwojowych jest wzrost wypracowanego zysku. Duża część ankietowanych zaznaczyła także odpowiedzi: poprawa efektywności działania przedsiębiorstwa (28%) oraz wejście na nowe rynki zbytu (20%). Dla 10% respondentów korzyścią płynącą z szans rozwojowych jest poprawa konkurencyjności przedsiębiorstwa, a zaledwie dla 2% ankietowanych – wzrost innowacyjności przedsiębiorstwa.

Respondentów zapytano również, czy posiadają dostateczne informacje na temat aktualnego wsparcia dla przedsiębiorstw oferowanego w ramach programów unijnych, krajowych i regionalnych. Odpowiedzi zaprezentowano na rysunku 11.

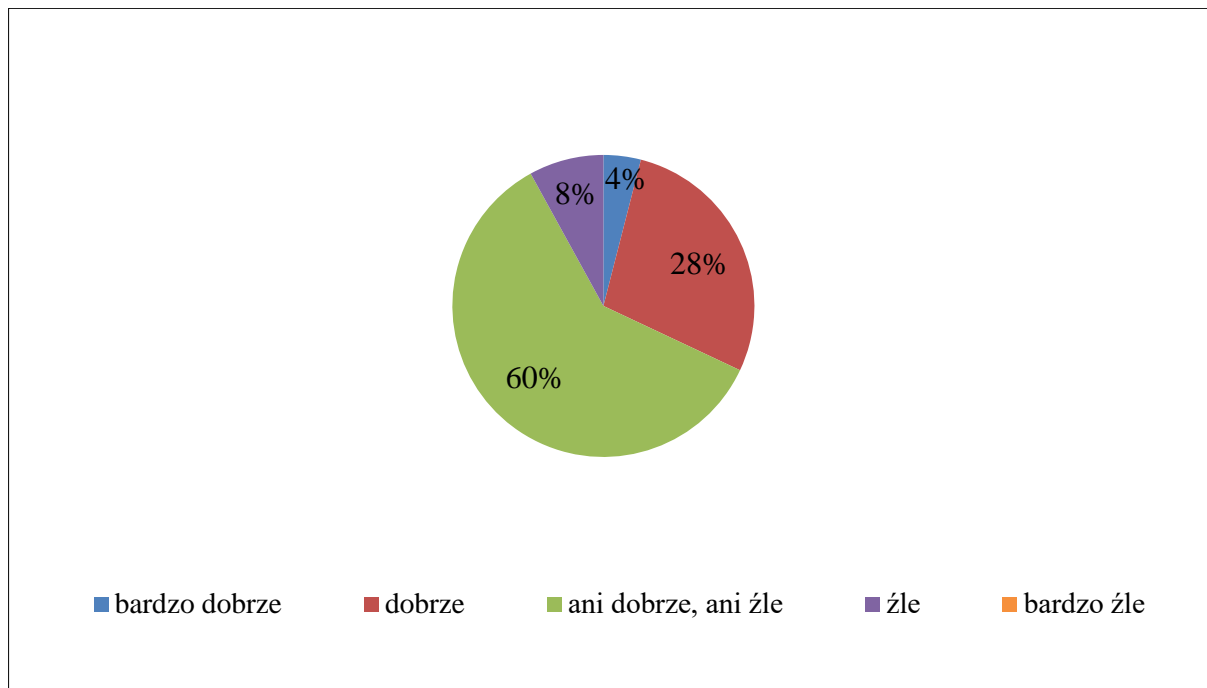

Rysunek 11. Odpowiedzi na pytanie: Czy posiada Pan/Pani dostateczne informacje na temat aktualnego wsparcia dla przedsiębiorstw oferowanego w ramach programów unijnych, krajowych i regionalnych?

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych ujętych na rysunku 11, aż 46% respondentów deklaruje, że raczej nie posiada, a 10% respondentów, że zdecydowanie nie posiada dostatecznych informacji na temat aktualnego wsparcia dla przedsiębiorstw oferowanego w ramach programów unijnych, krajowych i regionalnych. Tylko 8% ankietowanych wskazało, że takie informacje zdecydowanie posiada, a 30% badanych, że raczej posiada. Niejednoznaczną odpowiedź: ani tak, ani nie – zaznaczyło 6% badanej populacji.

W ramach kolejnego pytania respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny uwarunkowań rozwoju działalności gospodarczej w województwie małopolskim. Zestawienie uzyskanych danych przedstawiono rysunku 12.

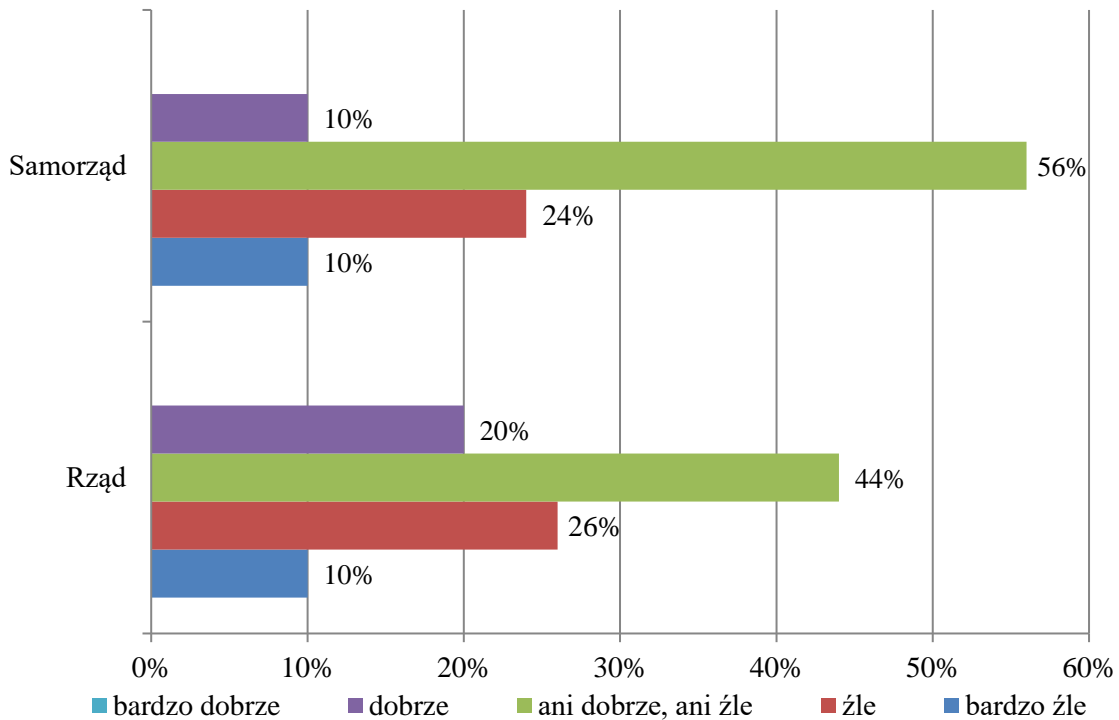

Rysunek 12. Odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani uwarunkowania rozwoju działalności gospodarczej w województwie małopolskim?

Źródło: opracowanie własne.

Analizując zebrane dane empiryczne (rysunek 12), można zauważyć, że spośród wszystkich ankietowanych biorących udział w badaniu, aż 60% uwarunkowania rozwoju działalności gospodarczej w województwie małopolskim oceniło ani dobrze, ani źle. Na odpowiedź: dobrze – wskazało 28% ankietowanych. Odpowiedź: źle – zaznaczyło 8% respondentów. Tylko 4% badanej populacji oceniło uwarunkowania rozwoju działalności gospodarczej w Małopolsce – bardzo dobrze. Żaden z ankietowanych nie wskazał odpowiedzi – bardzo źle.

Kolejno respondenci zostali zapytani o to, jak oceniają politykę gospodarczą rządu i władz samorządowych w zakresie ograniczania istniejących barier oraz tworzenia sprzyjających warunków rozwojowych dla mikro-, małych oraz średnich przedsiębiorstw. Odpowiedzi przedstawiono na rysunku 13.

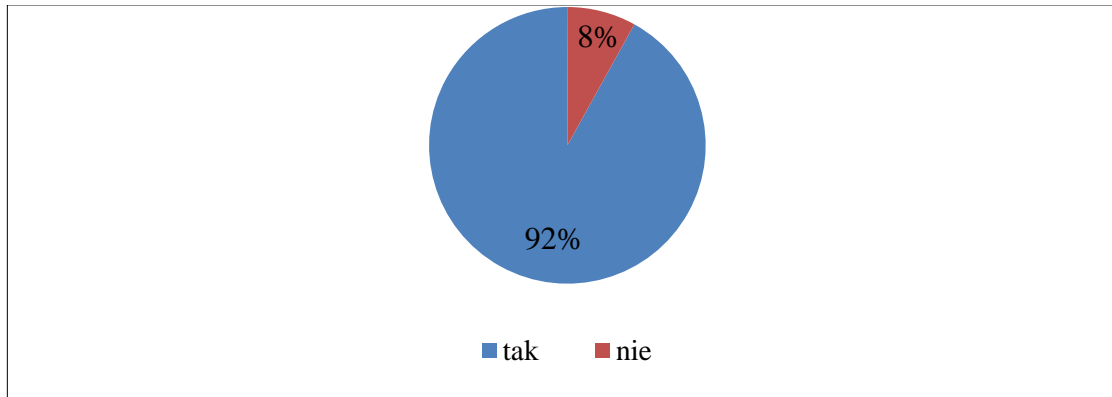
Rysunek 13. Odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani politykę gospodarczą rządu i władz samorządowych w zakresie ograniczania istniejących barier i tworzenia sprzyjających warunków rozwojowych dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw?

Źródło: opracowanie własne.

Jak widać na rysunku 13, aż 56% ankietowanych politykę gospodarczą władz samorządowych w zakresie ograniczania istniejących barier i tworzenia sprzyjających warunków rozwojowych dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw – oceniło ani dobrze, ani źle. Spośród wszystkich badanych, 24% uznało za adekwatne zaznaczenie odpowiedzi – źle. Na odpowiedzi: dobrze i bardzo źle – wskazało po 10% respondentów.

Analizując dane dotyczące rządu, można zauważyć, że 44% respondentów politykę gospodarczą władz rządowych w zakresie ograniczania istniejących barier i tworzenia sprzyjających warunków rozwojowych dla przedsiębiorstw z sektora MŚP – oceniło ani dobrze, ani źle. Spośród wszystkich ankietowanych, 26% wskazało na odpowiedź – źle. Odpowiedź: dobrze – zaznaczyło 20% badanej populacji, zaś odpowiedź: bardzo źle – 10% respondentów. Zarówno w przypadku ocen polityki władz samorządowych, jak też polityki władz rządowych nie padła odpowiedź – bardzo dobrze.

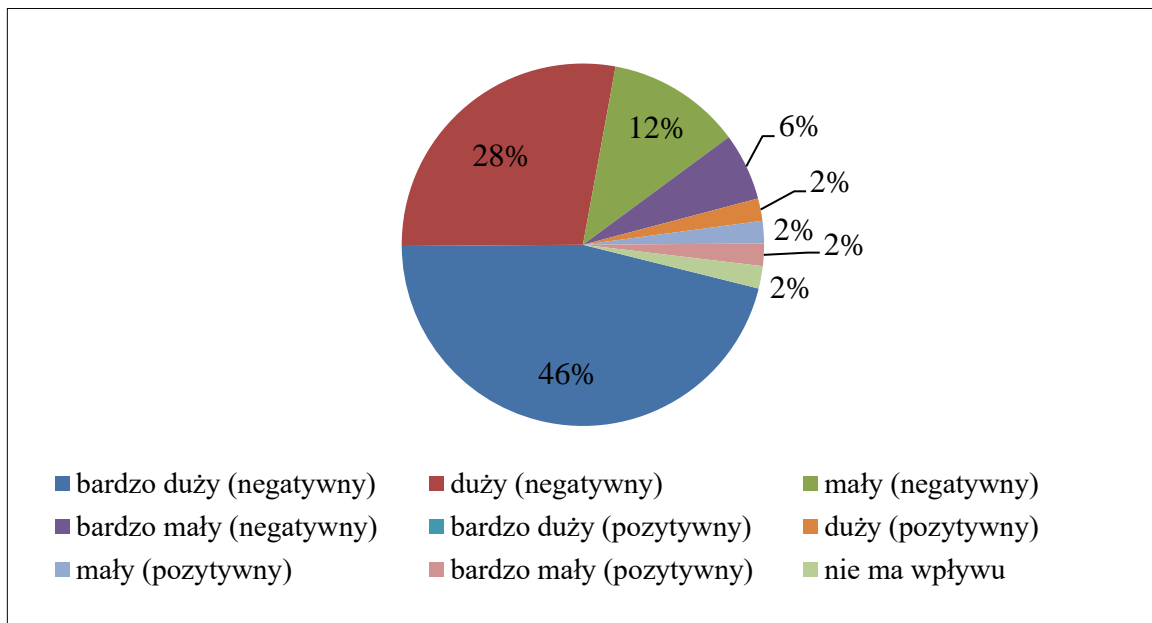
Następnie zapytano ankietowanych, czy w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą odczuli skutki panującej pandemii koronawirusa. Odpowiedzi przedstawiono na rysunku 14.

Rysunek 14. Odpowiedzi na pytanie: Czy w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą odczuł/a Pan/Pani skutki panującej pandemii koronawirusa?

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych zawartych na rysunku 14, aż 92% respondentów w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą odczuło skutki panującej pandemii koronawirusa. Z kolei 8% ankietowanych deklaruje, że takowych skutków nie odczuło. Kolejno poproszono badaną populację o wskazanie, jaki wpływ ma pandemia koronawirusa na funkcjonowanie i rozwój ich przedsiębiorstwa. Zestawienie uzyskanych danych zaprezentowano na rysunku 15.

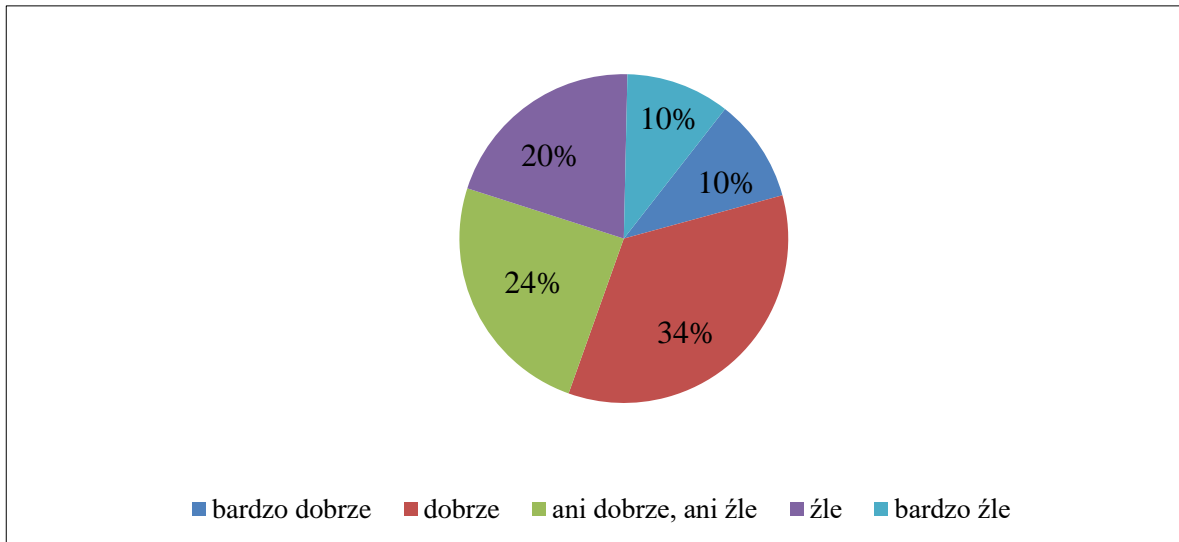
Rysunek 15. Odpowiedzi na pytanie: Jaki wpływ ma pandemia koronawirusa na funkcjonowanie i rozwój Pana/Pani przedsiębiorstwa?

Źródło: opracowanie własne.

Analizując dane ujęte na rysunku 15, można zauważyć, że pandemia koronawirusa ma bardzo duży (negatywny) wpływ na funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstw 46% respondentów. Spośród wszystkich ankietowanych, 28% zaznaczyło odpowiedź: duży (negatywny), 12% odpowiedź: mały (negatywny), a 6% odpowiedź: bardzo mały (negatywny). Żaden z respondentów nie wskazał odpowiedzi – bardzo duży (pozytywny), ale po 2% badanych deklarowało, że pandemia ma duży (pozytywny), mały (pozytywny) i bardzo mały (pozytywny) wpływ na prowadzoną przez nich

działalność gospodarczą. Również 2% ankietowanych wskazało, że pandemia koronawirusa nie ma wpływu na funkcjonowanie i rozwój ich przedsiębiorstwa.

Kolejno zapytano respondentów, jak oceniają zaproponowane przez rząd rozwiązania dla firm w ramach tzw. tarczy antykryzysowej, mające na celu niwelowanie negatywnych skutków koronawirusa. Zestawienie uzyskanych danych przedstawiono na rysunku 16.

Rysunek 16. Odpowiedzi na pytanie: Jak ocenia Pan/Pani zaproponowane przez rząd rozwiązania dla firm w ramach tzw. tarczy antykryzysowej, mające na celu niwelowanie negatywnych skutków koronawirusa? Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z rysunkiem 16, zaprezentowane przez rząd rozwiązania dla firm w ramach tzw. tarczy antykryzysowej, mające na celu niwelowanie negatywnych skutków koronawirusa, w pozytywny sposób oceniło 44% badanych – 10% na poziomie bardzo dobrym i 34% na poziomie dobrym. Spośród wszystkich badanych, 24% zaznaczyło odpowiedź: ani dobrze, ani źle. Na odpowiedź: źle wskazało 20% respondentów, a na odpowiedź bardzo źle – 10% ankietowanych.

Wnioski badawcze

Analiza zebranego materiału empirycznego pozwoliła na weryfikację hipotezy głównej, którą uznaje się za fałszywą, gdyż zdecydowana większość przedsiębiorców biorących udział w badaniu ankietowym ocenia uwarunkowania rozwoju działalności gospodarczej w Małopolsce ani dobrze, ani źle. Może to świadczyć o tym, że respondenci w otoczeniu swojego przedsiębiorstwa zauważają dużą ilość zarówno szans, jak i zagrożeń. Neutralne oceny mogą ponadto wynikać z faktu, że ankietowani nigdy nie prowadzili działalności w innym województwie i w związku z tym nie wiedzieli, jak dokonać oceny regionu, nie posiadając odpowiedniego porównania.

Przeprowadzone badanie doprowadziło także do weryfikacji hipotez szczegółowych. Pierwsza z nich została potwierdzona. Biorący udział w badaniu, przedsiębiorcy działający w Małopolsce wskazują bowiem, że to wysokie koszty pracy stanowią największą barierę rozwojową dla ich działalności. Aby gospodarka krajowa mogła się rozwijać, muszą rozwijać się działające w Polsce małe i średnie przedsiębiorstwa. Ich wzrost w dużej mierze zależy od tego, jakie bariery napotykają na swojej drodze. Z przeprowadzonego badania wynika, że 2 na 3 badanych przedsiębiorców należących do sektora MŚP boryka się z wysokimi kosztami pracy, które z roku na rok rosną wraz ze wzrostem płacy minimalnej. Obniżenie pozapłacowych kosztów pracy mogłoby mieć znaczący pozytywny wpływ na poziom zatrudnienia, z uwagi

na możliwość zatrudnienia większej liczby pracowników, a także na zmniejszenie szarej strefy. Co więcej, działania takie mogłoby w dużym stopniu wesprzeć rozwój, efektywność, a co za tym idzie – konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw.

Znaczna część badanych przedsiębiorców działających na terenie województwa małopolskiego deklaruje również, że przeszkodę w prowadzeniu ich działalności stanowi silna konkurencja rynkowa. Ograniczaniem bariery, jaką są wysokie koszty pracy, powinna niewątpliwie zająć się władza rządowa, ale w przypadku niwelowania zagrożenia, jaki stanowi dla biznesu silna konkurencja rynkowa, musi sobie radzić sam przedsiębiorca. Dużą rolę w tym względzie powinno odgrywać prowadzenie monitoringu i analizowanie działań konkurencji. Przedsiębiorcy powinni także zastanowić się nad zmianą strategii biznesowej, podjęciem działań innowacyjnych oraz rozszerzeniem zakresu i charakteru działań promocyjnych.

Badanie dowiodło, że najważniejszą konsekwencją występowania barier rozwojowych dla badanych małych i średnich przedsiębiorstw jest to, iż powodują gorsze wyniki finansowe, co potwierdza hipotezę numer dwa. Usunięcie istniejących barier mogłoby zatem polepszyć wyniki finansowe małych oraz średnich firm i w dłuższym okresie czasu być zachętą do dalszego inwestowania. Co więcej, eliminacja barier mogłaby doprowadzić do wzrostu zatrudnienia i płac, poprawy sytuacji społecznej oraz ogólnych standardów życia ludności. Niwelowanie barier rozwojowych niesie więc ze sobą korzyści nie tylko dla przedsiębiorców z sektora MŚP, ale też dla całej gospodarki krajowej.

Trzecia hipoteza nie została potwierdzona. Małopolscy przedsiębiorcy biorący udział w badaniu największą szansę dla swojej działalności dostrzegają bowiem w pojawieniu się nowych potrzeb potencjalnych nabywców. Przyczyny niepotwierdzenia hipotezy można upatrywać w bardzo niewielkiej wiedzy ankietowanych na temat aktualnego wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw, oferowanego w ramach programów unijnych, krajowych oraz regionalnych. Może to wynikać z niechęci osób prowadzących działalność do poszukiwania informacji na temat możliwych do pozyskania środków na rozwój przedsiębiorstwa, ze względu na panujące przekonanie, że działania te wiążą się z przejściem skomplikowanej, długo trwającej procedury ubiegania się o dofinansowanie i nie zawsze kończą się powodzeniem.

Umiejętne wykorzystanie szans rozwojowych może wiązać się z wieloma korzyściami dla przedsiębiorstwa. Przeprowadzone badanie pozwoliło na potwierdzenie prawidłowości hipotezy czwartej: „Najważniejszą korzyścią optymalnego wykorzystania możliwości i szans dla funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw jest wzrost wypracowanego zysku”. Każde przedsiębiorstwo działa w określonym otoczeniu, które może generować dla niego zarówno zagrożenia, jak i szanse, dlatego musi być brane pod uwagę podczas budowania strategii firmy. Czynniki składające się na otoczenie organizacji ulegają nieustannym zmianom, dlatego bardzo istotne jest ich nieustanne monitorowanie.

Analiza zebranego materiału empirycznego pozwoliła także na potwierdzenie hipotezy piątej: „Panująca pandemia koronawirusa ma bardzo duży (negatywny) wpływ na funkcjonowanie i rozwój firm z sektora MŚP”. W dobie kryzysu, który stopniowo zostaje w Polsce wywołany pandemią koronawirusa, wielu przedsiębiorców ma ograniczone możliwości działania. Są też jednak przedsiębiorcy, którzy wskazują, że obecna sytuacja pozytywnie wpływa na funkcjonowanie i rozwój ich firm – jest ich jednak niewielu. Znaczne grono osób prowadzących działalność boryka się bowiem ze spadkiem sprzedaży, produkcji, pogorszeniem płynności finansowej, brakiem chętnych do pracy pracowników. Panująca pandemia wiąże się ponadto z podwyższeniem kosztów prowadzonej działalności oraz ograniczeniem inwestycji.

Przedsiębiorcy zmagający się z negatywnymi efektami koronawirusa mogą liczyć na wsparcie oferowane przez rząd w ramach tzw. tarczy antykryzysowej. Należy jednak wskazać, że część przedsiębiorców zaproponowane w jej ramach rozwiązania dla firm ocenia źle lub bardzo źle. Może to wynikać z tego, że instrumenty oferowane przez rząd w zakresie pakietu dla przedsiębiorstw mogą być postrzegane jako niewystarczające, a ich ukierunkowanie odbierane negatywnie.

Przeważająca część przedsiębiorców biorących udział w badaniu neutralnie ocenia politykę rządu i władz samorządowych. Może się to wiązać z tym, że przedsiębiorcy w trakcie badania nie dysponowali wystarczającą wiedzą na temat inicjatyw podejmowanych przez rząd i władze samorządowe w zakresie ograniczania istniejących barier oraz tworzenia sprzyjających warunków rozwojowych dla MŚP. To z kolei może świadczyć o niedostatecznym poinformowaniu przedsiębiorców przez instytucje państwowe i samorządowe na temat istniejących możliwości rozwojowych.

Wyniki przeprowadzonego badania nie dają 100% pewności, że respondenci szczerze odpowiadali na pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety. Negatywny wpływ na badanie, a w szczególności na ocenę uwarunkowań rozwoju działalności gospodarczej w Małopolsce, mogła mieć także panująca obecnie pandemia koronawirusa. Aby uzyskać bardziej wiarygodne wyniki, należałoby powtórzyć badanie, zwiększając grupę respondentów.

Podsumowanie

Czas kryzysu gospodarczego to okres, w którym rynek pozbywa się słabszych przedsiębiorstw. Jest to też okres szans, których niewykorzystanie może mieć daleko idące skutki. Obecnie gospodarka światowa jest silnie konkurencyjna. Małopolscy przedsiębiorcy, będący jej częścią, muszą walczyć nie tylko o przetrwanie na rynku krajowym, ale również o silną pozycję na arenie międzynarodowej. Jedynym sposobem na umocnienie swojej rangi jest dynamiczny rozwój, który niestety hamowany jest istniejącymi barierami.

Biorący udział w badaniu przedsiębiorcy podkreślają, że najpoważniejszą konsekwencją występujących barier rozwojowych jest to, iż powodują gorsze wyniki finansowe. Dla dużych firm, posiadających większe możliwości organizacyjno-finansowe, bariery te nie są tak uciążliwe jak dla MŚP. Z tego też względu, przezwyciężaniu zagrożeń, pojawiających się na drodze rozwojowej małych i średnich podmiotów, zwłaszcza w obliczu kryzysu wywołanego pandemią koronawirusa, musi sprzyjać właściwie ukierunkowana na potrzeby tego sektora polityka rządu i władz samorządowych.

Należy pamiętać, że firmy z sektora małych i średnich przedsiębiorstw stanowią jeden z głównych filarów polskiej gospodarki, generując co roku ponad 1,3 bln zł, z czego ok. 75 mld zł przypisuje się podmiotom z terenu województwa małopolskiego. Zdecydowana większość badanych przedsiębiorców z Małopolski przewiduje, że usunięcie barier i właściwe wykorzystanie szans rozwojowych skutkowałoby dalszym zwiększeniem osiągniętych przez nich przychodów.

Trzeba podkreślić, że znaczna część zgromadzonych środków przez MŚP przeznaczana jest nie na podział zysku pomiędzy właścicieli, ale na finansowanie dalszego rozwoju. Likwidacja barier oraz wychwycenie pojawiających się możliwości może więc mieć wpływ zarówno na dynamiczny, jak i stabilny wzrost w dłuższym okresie, będący zachętą do dalszego inwestowania. Oznacza to przede wszystkim wzrost zatrudnienia przez tworzenie nowych miejsc pracy, podwyższenie standardu życia, wzrost płac, lepszą sytuację socjalną, większe bezpieczeństwo publiczne. Usunięcie barier oraz stwarzanie szans rozwojowych dla MSP niosą ze sobą zatem korzyści nie tylko dla przedsiębiorców, pracowników, ale też dla gospodarki całego kraju.

Bibliografia

- Belniak, M. (2015). Ogólne otoczenie krajowe i zagraniczne jako egzogeniczny czynnik procesu internacjonalizacji przedsiębiorstwa. W: M. Maciejewski, B. Pera (red.), *Przedsiębiorczość w kontekście globalnym. Przedsiębiorczość Międzynarodowa, 1* (43-59). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
- Goszczyński, T. (2018). Wpływ czynników mikro i makrootoczenia na procesy innowacyjne zachodzące w przedsiębiorstwach. *Zeszyty Naukowe. Quality. Production. Improvement, 1*, 42-51.
- Grzeszczak, M. (2018). Zatrudnienie w sektorze MSP determinantem rozwoju gospodarki lokalnej. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie, 129*, 123-142.
- Fors, A., Marczyńska, S., Szwoch, A. (red.). (2006). *Partner Przedsiębiorcy. Ogólnopolski informator Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- Kordela, D. (2016). Wsparcie na rzecz wzrostu konkurencyjności i innowacyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w perspektywie finansowej 2014-2020. *Marketing i Zarządzanie, 2*, 299-311.
- Kulig-Moskwa, K. (2013). Kryteria jakościowe w definiowaniu małego przedsiębiorstwa. *Funkcjonowanie przedsiębiorstw w turbulentnym otoczeniu. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, 5*, 133-142.
- Kurzawska, J., Lisiewicz, I. (2003). Sektor małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce – rola i uwarunkowania działania. W: T. Bernat (red.), *Przedsiębiorczość kluczem do sukcesu młodych* (s. 77-93). Szczecin-Warszawa: Instytut Wiedzy.
- Lisowska, R. (2013). *Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach zmarginalizowanych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Matusiak, K., Matusiak, M. (2005). Potencjał i zasoby parków technologicznych. W: K. Matusiak (red.), *Ośrodki Innowacji w Polsce. Instytucje rządowe i ogólnokrajowe, centra transferu technologii, inkubatory technologiczne, akademickie inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne* (s. 147-170). Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości i Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce.
- Mitek, A., Miciuła, I. (2012). Współczesne determinanty rozwoju przedsiębiorstw prywatnych. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, 28*, 53-66.
- Pauli, U. (2017). *Inwestycje rozwojowe małych i średnich przedsiębiorstw. Perspektywa cyklu rozwoju organizacji i kapitału całkowitego*. Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.
- Smith, A., Kemp, R., Duff, C. (2017). Small firms and the environment: factors that influence small and medium-sized enterprises' environmental behavior. W: R. Hillary (red.), *Small and Medium-Sized Enterprises and the Environment. Business Imperatives* (s. 11-34). London: Imprint Routledge.
- Wach, K. (2004). *New Classification Criteria of a Small and Medium-Sized Enterprise in the European Union Legislation*. Cracow: Cracow University of Economics.
- Zalecenie Komisji z dnia 6 maja 2003 r. dotyczące definicji przedsiębiorstw mikro, małych i średnich (Dz.Urz. UE, 20.5.2003, L 124, zał. nr 1).

